

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.48.267963>

УДК 347.9(477):654.173

Л. М. Токарчук, декан економіко-правового факультету,
докт. юрид. наук, доцент, Заслужений юрист України
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра цивільно-правових дисциплін
Французький бульвар, 24/26, Одеса, 65058, Україна
e-mail: zilkovska@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-2202-5300

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЗ'ЯЗКУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено проблематиці та особливостям використання відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві України. Застосування сучасних технологій відеозв'язку в судочинстві дозволяє вирішувати проблему територіальної віддаленості, заощаджуючи час учасників судових проваджень та зменшуючи судові витрати. В умовах карантину, транспортних обмежень та вимушеної самоізоляції, а згодом – в умовах війни, зміни територіальної підсудності та евакуації значної кількості населення з місць постійного проживання, доступ до правосуддя ускладнюється. В умовах, коли безпосередня явка до суду ускладнюється територіальними або безпековими чинниками, відеоконференцз'язок гарантує право особи на участь в судових засіданнях. Разом з тим, інститут відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві України є відносно новим, що зумовлює потенційні та реальні практичні проблеми в його функціонуванні. Це робить актуальним дослідження його особливостей та проблематики.

У статті визначено галузеві та національні особливості використання відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві України. Встановлено такі проблеми у використанні відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві:

1) неврегульованість питання порядку ініціювання участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції інших учасників судового процесу: свідків, експертів, експертів з питань права, спеціалістів, перекладачів;

2) відсутність вичерпного переліку підстав для відмови в задоволенні заяви (клопотання) про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції;

3) невизначеність питання, чи дозволена буде участь у відеоконференції поза межами приміщення суду після завершення карантину;

4) надмірний формалізм при встановленні вимоги надсилати іншим учасникам справи копію заяви про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду;

5) вимога подавати заяву (клопотання) про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції щодо кожного судового засідання окремо;

6) непропорційний розподіл ризиків технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду;

7) позбавлення учасника справи можливості зазначати декілька судів у клопотанні про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції;

8) не передбачена законом, але передбачена підзаконним актом вимога сплати судового збору за доступ до звуко- та відеозапису відеоконференції;

9) можливість проводити розгляд справи за відсутності учасника, який з'явився до іншого суду для участі у відеоконференції, проте не зміг взяти участь в ній з незалежних від нього причин.

Ключові слова: заява (клопотання) про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, звуко- та відеозапис відеоконференції, наслідки неможливості участі у судовому засіданні в режимі відеоконференції, судові засідання в режимі відеоконференції, цивільне судочинство.

Постановка проблеми. Застосування сучасних технологій відеозв'язку в судочинстві дозволяє вирішувати проблему територіальної віддаленості, заощаджуючи час учасників судових проваджень та зменшуючи судові витрати. В умовах карантину, транспортних обмежень та вимушеної самоізоляції, а згодом – в умовах війни, зміни територіальної підсудності та евакуації значної кількості населення з місць постійного проживання, доступ до правосуддя ускладнюється. В умовах, коли безпосередня явка до суду ускладнюється територіальними або безпековими чинниками, відеоконференцз'язок гарантує право особи на участь в судових засіданнях. Разом з тим, інститут відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві України є відносно новим, що зумовлює потенційні та реальні практичні проблеми в його функціонуванні. Це робить актуальним дослідження його особливостей та проблематики.

Метою статті є визначення галузевих та національних особливостей використання відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві України, а також встановлення потенційних та наявних практичних проблем у використанні відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві, які можливо вирішити шляхом внесення змін у законодавство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Переваги і недоліки інституту відеоконференцз'язку в судочинстві вже неодноразово були об'єктом досліджень фахівців. Так, І. О. Ізарова вважає, що інтенсифікація процесу запровадження відеоконференцій в цивільний процес є одним із пріоритетних завдань, оскільки одним із найбільш розповсюджених підстав для відкладення розгляду справи і їх несвоєчасного розгляду є неявка сторін та їх представників, що може бути вирішено шляхом розвитку відеоконференції як режиму проведення судових засідань [2, с. 46]. Разом з тим, Г. В. Озернюк серед недоліків проведення судових засідань в режимі відеоконференції виокремлює нові можливості для зловживання процесуальними правами з боку недобросовісних учасників [3, с. 27]. О. Ю. Зуб наполягає на неприпустимості стану справ, за якого відсутність передбачених законом підстав для призначення розгляду справи в режимі відеоконференції створює об'єктивну можливість для суду зловживати своїми повноваженнями, що проявляється в необґрунтованій відмові розгляду справи через відеоконференцз'язок з будь-яких мотивів [1, с. 221].

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання інституту відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві міститься в статтях 7, 14, 67, 69, 72-75, 203-212, 217, 223, 248, 299, 341 ЦПК України. Окремі положення, що регулюють цей правовий інститут, спільні для чотирьох з п'яти форм судочинства (в КУпАП таких положень немає), містяться в статтях 11 і 15-1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», та на підзаконному рівні – в главі 3 розділу III Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. № 1845/0/15-21.

Останній наведений нормативно-правовий акт містить офіційне визначення відеоконференції як телекомунікаційної технології інтерактивної взаємодії двох або більше віддалених учасників судового провадження з можливістю обміну аудіо- та відеоінформацією в реальному часі [4].

Відеоконференцзв'язок в цивільному судочинстві використовується для:

1) участі в судових засіданнях (а також в підготовчих засіданнях, з огляду на норму ч. 1 ст. 198 ЦПК України, яка поширює положення глави 6 розділу III «Розгляд справи по суті» на підготовче засідання);

2) участі в спільних та (або) закритих нарадах під час врегулювання спору за участю судді. Це питання не містить детального правового регулювання в ЦПК України, тому, на наш погляд, в цьому випадку, за аналогією закону, підлягають застосуванню норми, які врегульовують порядок проведення судових засідань в режимі відеоконференції.

Порівняння правового регулювання відеоконференцз'язку в цивільному судочинстві з іншими процесуальними галузями дає підстави для висновку про те, що ЦПК України, ГПК України і КАС України в цілому однаково регулюють цей інститут. Винятком є положення розділу IV «Окреме провадження» ЦПК України про можливість участі у розгляді справ в режимі відеоконференції осіб, щодо яких подано заяви про надання їм психіатричної допомоги у примусовому порядку, обмеження їхньої цивільної дієздатності чи визнання їх недієздатними, з приміщень лікувальних закладів, у яких перебувають такі особи.

Порівняння цивільних процесуальних норм щодо відеоконференцз'язку та кримінальних процесуальних норм щодо дистанційного судового провадження дає підстави для висновку про відмінність правового регулювання в наступних аспектах:

1) в ЦПК України відсутній, а в КПК України наявний перелік підстав для проведення відеоконференції, тобто КПК України вимагає наявності певних обставин для її проведення, тоді як за нормами ЦПК України участь учасників справи у відеоконференції є їхнім правом;

2) в ЦПК України реалізовано можливість участі особи в режимі відеоконференції з використанням власних технічних засобів, поза межами суду (крім свідка, перекладача, спеціаліста, експерта), тоді як КПК України такої можливості не надає;

3) КПК України, на відміну від ЦПК України, передбачає необхідність вручення особі пам'ятки про її процесуальні права та обов'язки (власне, тому КПК України і не дозволяє відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів учасника судового провадження);

4) ЦПК України, на відміну від КПК України, унеможливило використання відеоконференц'язку в закритому судовому засіданні;

5) КПК України, на відміну від ЦПК України, передбачає можливість забезпечення безпеки осіб, з використанням змін зовнішності і голосу.

Порівняння норм цивільного судочинства щодо відеоконференц'язку в Україні та в західноєвропейських державах дає підстави для висновку, що основою відмінності є те, що в цих країнах (зокрема у Великобританії і в Німеччині) забороняється проведення відеоконференції з будь-яким учасником процесу в разі заперечень хоча б однієї зі сторін [1, с. 220], тоді як в Україні застосований змішаний підхід, за яким:

- учасники справи (та їхні представники) можуть брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції незалежно від згоди на це інших учасників справи;

- свідок, експерт, експерт з питань права, спеціаліст, перекладач можуть брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції виключно в разі відсутності заперечень учасників справи. Винятком є випадки, коли свідок не може з'явитися до суду через хворобу, похилий вік, інвалідність або з інших поважних причин, – тоді наявність заперечень учасників справи значення не має.

Використання відеоконференцв'язку в цивільному судочинстві відбувається, як правило, за заявою (клопотанням) учасника справи. І хоча ЦПК України не містить заборони на вирішення цього питання за ініціативою суду (і навіть передбачає таку ініціативу в разі, якщо відеоконференція проводиться за участю особи, яка перебуває в установі попереднього ув'язнення або в установі виконання покарань), на наш погляд, питання щодо участі саме учасників справи (які перебувають на волі) у відеоконференції суд не може вирішувати за власною ініціативою, оскільки така участь є правом учасників справи (ст. 212 ЦПК України), а в разі явки учасника справи безпосередньо до суду, він бере участь в судовому засіданні на загальних підставах. Ініціюючи проведення відеоконференції, учасник справи добровільно приймає на себе об'єктивні обмеження, пов'язані з неможливістю безпосереднього подання доказів до суду під час судового засідання, неможливістю безпосереднього ознайомлення з доказами і процесуальними документами, які подаються іншими учасниками справи в цьому судовому засіданні. Враховуючи наявність цих об'єктивних обмежень, ініціювання відеоконференцв'язку є виключним правом учасника справи, а суд не має підстав примушувати учасника справи, який в змозі з'явитися до суду особисто, до участі в судовому засіданні саме в режимі відеоконференції.

ЦПК України не врегульовує питання порядку ініціювання участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції інших учасників судового процесу: свідків, експертів, експертів з питань права, спеціалістів, перекладачів. Відкритим і таким, що потребує врегулювання, залишається питання, чи можлива така участь за ініціативою суду, а також чи вправі ці учасники самі заявляти клопотання про їхню участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Доцільним є надання їм такого процесуального права, оскільки саме вони найбільш обізнані про те, чи є в них об'єктивна можливість особисто з'явитися до суду, який розглядає справу.

Мають рацію ті дослідники, які наголошують на необхідності врегулювання питання підстав для відмови в задоволенні заяви (клопотання) про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Проаналізувавши нормативну базу та судову практику, слід дійти висновку, що для запобігання можливим зловживанням повноваженнями з боку суду, а також для гарантування права учасників справи на відеоконференцв'язок, слід обмежити перелік підстав для відмови в задоволенні таких заяв (клопотань) наступними вичерпними підставами:

- 1) визнання явки учасника справи в судові засідання обов'язковою;
- 2) відсутність у суді обладнання, необхідного для проведення відеоконференції, або його несправність;
- 3) неможливість використання обладнання, необхідного для проведення відеоконференції, в день і час судового засідання, які були визначені раніше;

4) подання учасником справи відповідної заяви (клопотання) пізніше встановленого законом строку;

5) незазначення найменування суду, в якому необхідно забезпечити проведення відеоконференції, в клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду;

б) розгляд справи (питання) без повідомлення учасників справи (без проведення судового засідання);

7) подання заяви (клопотання) у справі, яка розглядається у закритому судовому засіданні.

При цьому дискусійним є питання щодо доцільності встановленої в ч. 11 ст. 7 ЦПК України заборони відеоконференцз'язку в закритих судових засіданнях, адже використовувані технічні засоби і технології самі по собі мають забезпечувати інформаційну безпеку (ч. 1 ст. 212 ЦПК України). Вважаємо, що в таких справах може, за умови внесення змін до ч. 11 ст. 7 ЦПК України, бути забезпечено відеоконференцз'язок у приміщенні іншого суду, що гарантуватиме відсутність доступу сторонніх осіб до інформації, яка охороняється законом.

Прогресивним нововведенням судової реформи 2017 року було запровадження можливості участі особи в судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, з використанням власних технічних засобів, шляхом ідентифікації з використанням електронного цифрового підпису. Відповідна можливість передбачена ч. 3 ст. 212 ЦПК України. Дані Єдиного державного реєстру судових рішень свідчать про наявність понад 97 тисяч ухвал у цивільних справах, якими вирішувалося питання участі у відеоконференціях поза межами приміщення суду, що свідчить про широке використання учасниками справ цього права.

Разом з тим, видається зайвою норма ч. 4 ст. 212 ЦПК України, яка фактично дублює положення ч. 3 ст. 212 ЦПК України, і встановлює, що під час дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), учасники справи можуть брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів [6]. Не є зрозумілою логіка законодавця, який включив в ЦПК України цю норму, адже й до моменту запровадження карантину участь учасників справ в судових засіданнях поза межами суду була дозволена. Натомість, внаслідок цієї норми, постає питання про те, чи збережеться можливість відеоконференцз'язку поза межами приміщення суду після закінчення дії карантину. На наш погляд, для уникнення потенційної загрози праву учасників справи на відеоконференцз'язок поза межами приміщення суду, потрібно виключити посилання на карантин з чинної редакції ч. 4 ст. 212 ЦПК України.

Крім того, зайвою і непотрібною, з точки зору завдання цивільного судочинства, є встановлена в ч. 2 ст. 212 ЦПК України вимога надсилати іншим учасникам справи копію заяви про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду. Враховуючи те, що право на таку участь гарантується незалежно від згоди інших учасників справи, а також те, що участь учасника справи в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду жодним чином не обмежує будь-які процесуальні права інших учасників справи, на

наш погляд, така вимога лише штучно збільшує витрати учасників справ на розсилання поштової кореспонденції, та є, з боку законодавця, проявом надмірного формалізму. Крім того, з нашої точки зору, ненадсилання учасником справи копії заяви про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду іншим учасникам справи не може вважатися самостійною підставою для відмови в задоволенні такої заяви, з огляду на те, що подання такої заяви не впливає на права та обов'язки інших учасників справи, а відмова в її задоволенні виключно з цієї підстави є також проявом надмірного формалізму.

Буквальне тлумачення змісту частин 2 і 8 статті 212 ЦПК України дозволяє дійти висновку, що на кожне судове засідання в межах однієї справи учасник справи, який бажає взяти участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, повинен подавати окрему заяву (клопотання). Тобто ЦПК України формально не передбачає можливості подання заяви (клопотання) про участь у всіх судових засіданнях у справі в режимі відеоконференції. При цьому, причини, з яких учасник справи ініціює відеоконференцз'язок, протягом розгляду справи, як правило, зберігаються (наприклад, значна територіальна віддаленість місця проживання особи від адреси розташування суду), тому учасники справ вимушені щоразу, при відкладенні розгляду справи, подавати нову заяву (клопотання). Ця вимога, у поєднанні з вищенаведеною вимогою надсилати копії заяви іншим учасникам справи, збільшує паперовий документообіг, захащує матеріали справ, збільшує судові витрати і витрати часу учасниками справ. Деякими судами вже сформована практика постановлення ухвал про участь особи у всіх судових засіданнях в режимі відеоконференції. Однак, можливість відмови в задоволенні подібних заяв (клопотань) зберігається з огляду на буквальне розуміння положень ч. 2, 8 ст. 212 ЦПК України. Тому, вважаємо за необхідне надати учасникам справ можливість ініціювати проведення відеоконференцій щодо всіх одразу судових засідань в конкретній справі, без необхідності подання повторних заяв (клопотань) щодо кожного наступного судового засідання.

Запроваджуючи можливість відеоконференцз'язку поза межами приміщення суду, законодавець поклав ризики технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду, переривання зв'язку на учасника справи, який подав відповідну заяву (ч. 5 ст. 212 ЦПК України) [6]. Ця норма покликана запобігти зловживанню процесуальними правами з боку учасника справи, котрий може штучно, за допомогою власних технічних засобів, створювати технічну неможливість своєї участі у відеоконференції з метою затягування розгляду справи. Цей запобіжник, з урахуванням того, що ніхто не може примусити учасника справи брати участь в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, є цілком логічним.

Разом з тим, законодавець оминув увагою випадки, коли технічна неможливість виникає не внаслідок несправності технічних засобів учасника справи чи його доступу до мережі, а внаслідок несправності технічних засобів суду чи відсутності в суді доступу до мережі. Внаслідок цього, на учасника справи було покладено ризик, якому він об'єктивно не може запобігти. Тому, пропонуємо доповнити положення ч. 5 ст. 212 ЦПК України застереженням наступного змісту: «крім випадків, коли технічна неможливість виникла внаслідок несправності технічних засобів суду чи відсутності доступу технічних засобів суду до мережі Інтернет».

Іншим недоліком конструкції правової норми є закріплення в ч. 8 ст. 212 ЦПК України обов'язок учасника справи зазначати в клопотанні про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції в приміщенні суду суд, в якому необхідно забезпечити проведення відеоконференції. При цьому слово «суд» вжито в однині, що формально позбавляє учасника справи можливості зазначати декілька судів у клопотанні. Ініціатор клопотання об'єктивно не володіє інформацією щодо того, чи заброньовано конкретну дату і час в тому суді, якому він просить доручити проведення відеоконференції. Внаслідок цього, на практиці часто з'являються ситуації, коли в цьому суді вже неможливо провести відеоконференцію через те, що дата і час заброньовані під іншу відеоконференцію. Це призводить до відмови в задоволенні клопотання, а іноді (якщо учасник справи не встигає подати нове клопотання через спливу строку) – навіть до зриву судового засідання. Деякі учасники справ, з метою зменшення цього ризику, перелічують у клопотанні декілька судів, проте формально це не дозволено нормою ч. 8 ст. 212 ЦПК України. Тому, з метою недопущення порушення права на відеоконференцію зв'язок, доцільно дозволити учасникам справ зазначати у клопотаннях декілька судів, яким може бути доручено проведення відеоконференції.

Іншим проблемним питанням є доступ учасників справи до звуко- та відеозапису відеоконференції, яка відбулася. Чинним пунктом 56 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи передбачена можливість надання доступу до відеозапису судового засідання в Електронному кабінеті користувача виключно у разі сплати стороною судового збору. Ця норма не узгоджується з пп. 4 п. 4 ч. 2 ст. 4 Закону України «Про судовий збір», який передбачає сплату судового збору саме за «видачу в електронному вигляді копії технічного запису судового засідання» [5], а не за надання доступу до файлу, який і до цього зберігався у централізованому файловому сховищі (тобто «видача», як така, не відбувається). Неузгодженість норми підзаконного акта і закону створює практичні труднощі в доступі до звуко- та відеозапису судового засідання через особистий кабінет в системі «Електронний суд»: при спробі пройти за посиланням на файл запису, користувач отримує повідомлення про відсутність у нього права доступу до запису. Необхідність сплати судового збору у непередбаченому законом випадку порушує процесуальні права учасників справи, тому пункт 56 наведеного вище Положення потребує приведення його у відповідність із законом.

Недосконалою, на нашу думку, є конструкція норми п. 3 ч. 2 ст. 223 ЦПК України, яка передбачає, що суд відкладає розгляд справи в судовому засіданні в межах встановленого цим Кодексом строку з такої підстави, як виникнення технічних проблем, що унеможливають участь особи у судовому засіданні в режимі відеоконференції, крім випадків, коли відповідно до цього Кодексу судові засідання може відбутися без участі такої особи [6]. Саме останнє уточнення (після слів «крім випадків») фактично нівелює зміст цього положення та дозволяє суду проводити розгляд справи за відсутності учасника, який з'явився до іншого суду для участі у відеоконференції, проте не зміг взяти участь в ній з незалежних від нього причин. Наголошуємо, що у випадку участі у відеоконференції саме в приміщенні суду, ризик технічної неможливості проведення відеоконференції несе держава, а не учасник справи. Тобто, закон допускає ситуацію, за якої учас-

ник справи не може взяти участь в розгляді справи з поважних причин (більше того – з причин, які залежать від судової системи, яка не змогла забезпечити технічну можливість відеоконференцзв'язку), проте справа може бути розглянута за відсутності такого учасника, при цьому будуть порушені його права на подання доказів, надання пояснень, подачу клопотань тощо. Тим паче, що замість розгляду справи за відсутності такого учасника, у суду є можливість визнати його особисту явку в наступне судове засідання обов'язковою і відкласти розгляд справи. Тому, вважаємо за необхідне, виключити слова «крім випадків, коли відповідно до цього Кодексу судове засідання може відбутися без участі такої особи» з тексту п. 3 ч. 2 ст. 223 ЦПК України.

Висновки і пропозиції. Визначено наступні особливості використання відеоконференцзв'язку в цивільному судочинстві України:

1) галузеві особливості: відсутність переліку підстав для проведення відеоконференцзв'язку, можливість участі учасників справи у відеоконференції поза межами приміщення суду, неможливість використання відеоконференцзв'язку в закритому судовому засіданні, відсутність вручення учаснику відеоконференції пам'ятки про процесуальні права та обов'язки та відсутність можливості забезпечення безпеки осіб, з використанням змін зовнішності і голосу, а також можливість використання відеоконференцзв'язку в разі врегулювання спору за участю судді;

2) національна особливість: можливість участі учасника справи у відеоконференції незалежно від згоди на це інших учасників справи.

Встановлено наступні потенційні та наявні практичні проблеми у використанні відеоконференцзв'язку в цивільному судочинстві, які можливо вирішити шляхом внесення змін у законодавство:

1) неврегульованість питання порядку ініціювання участі в судовому засіданні в режимі відеоконференції інших учасників судового процесу: свідків, експертів, експертів з питань права, спеціалістів, перекладачів;

2) відсутність вичерпного переліку підстав для відмови в задоволенні заяви (клопотання) про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції;

3) наявність норми ч. 4 ст. 212 ЦПК України, яка фактично дублює положення ч. 3 ст. 212 ЦПК України та призводить до невизначеності питання, чи дозволена буде участь у відеоконференції поза межами приміщення суду після завершення карантину;

4) надмірний формалізм при встановленні вимоги надсилати іншим учасникам справи копію заяви про участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду;

5) вимога подавати заяву (клопотання) про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції щодо кожного судового засідання окремо, та відсутність закріпленої в ЦПК України можливості ініціювати проведення відеоконференції щодо всіх одразу судових засідань в конкретній справі;

6) непропорційний розподіл ризиків технічної неможливості участі в відеоконференції поза межами приміщення суду, без врахування випадків, коли технічна неможливість мала місце зі сторони суду, а не учасника справи;

7) позбавлення учасника справи можливості зазначати декілька судів у клопотанні про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції, з метою

запобігання ризику, пов'язаного з бронюванням дати і часу відеоконференції іншим судом;

8) не передбачена законом, але передбачена підзаконним актом вимога сплати судового збору за доступ до звуко- та відеозапису відеоконференції через систему «Електронний суд»;

9) можливість проводити розгляд справи за відсутності учасника, який з'явився до іншого суду для участі у відеоконференції, проте не зміг взяти участь в ній з незалежних від нього причин (а саме, з причин технічної неможливості проведення відеоконференції).

Список використаної літератури

1. Зуб О. Ю. Відеоконференція як засіб спрощення цивільного судочинства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2014. № 17. С. 219-222.
2. Ізарова І. О. Перспективи запровадження електронного правосуддя в цивільному судочинстві в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2014. № 24. Том 2. С. 44-47.
3. Озернюк Г. В. Правове регулювання проведення судових засідань в режимі відеоконференції за законодавством Європейського Союзу. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. 2020. № 1 (11). С. 24-28.
4. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: рішення Вищої ради правосуддя від 17.08.2021 р. № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення: 01.10.2022).
5. Про судовий збір: Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. *Голос України*. 2011. № 142.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40. С. 1530. Ст. 492.

References

1. Zub O. Yu. (2014). Video conferencing as a means of simplifying civil proceedings. *Bulletin of Kharkiv National University named after V. N. Karazin*. No. 17. P. 219-222 [in Ukrainian].
2. Izarova I. O. (2014). Prospects for the introduction of electronic justice in civil proceedings in Ukraine. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. «Law» series*. No. 24. Volume 2. P. 44-47 [in Ukrainian].
3. Ozernyuk H. V. (2020). Legal regulation of court hearings in the mode of video conference according to the legislation of the European Union. *Journal «ScienceRise: Juridical Science»*. No. 1 (11). P. 24-28 [in Ukrainian].
4. On the approval of the Regulation on the procedure for the functioning of individual subsystems of the Unified Judicial Information and Telecommunication System: decision of the High Council of Justice dated 08/17/2021 No. 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (date of application: 01.10.2022) [in Ukrainian].
5. On court fees: Law of Ukraine dated 07/08/2011 No. 3674-VI. *Golos Ukraine*. 2011. No. 142 [in Ukrainian].
6. Civil Procedure Code of Ukraine dated March 18, 2004 No. 1618-IV. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2004. No. 40. P. 1530, Art. 492 [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.11.2022 р.

L. M. Tokarchuk, Dean of the Faculty of Economics and Law
Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor, Honored Lawyer of Ukraine
Odesa I. I. Mechnikov National University
the Department of Civil Law Disciples
Frantsuzskiy Boulevard, 24/26, Odesa, 65058, Ukraine
e-mail: zilkovska@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-2202-5300

THE PROBLEMS AND PECULIARITIES OF THE USE OF VIDEO CONFERENCE IN CIVIL PROCEEDING OF UKRAINE

Summary

The article is devoted to the problems and features of the use of video conferencing in the civil proceedings of Ukraine. The use of modern video communication technologies in court proceedings allows solving the problem of territorial remoteness, saving the time of participants in court proceedings and reducing court costs. In conditions of quarantine, transport restrictions and forced self-isolation, and later - in conditions of war, change of territorial jurisdiction and evacuation of a significant number of the population from their places of permanent residence, access to justice becomes difficult. In conditions where direct appearance in court is complicated by territorial or security factors, video conferencing guarantees the right of a person to participate in court sessions. At the same time, the institution of videoconferencing in the civil justice system of Ukraine is relatively new, which causes potential and real practical problems in its functioning. This makes the study of its features and problems relevant.

The article defines the sectoral and national peculiarities of the use of video conferencing in the civil proceedings of Ukraine. The following problems have been identified in the use of video conferencing in civil proceedings:

- 1) unsettled issue of the procedure for initiating participation in the court session in the mode of video conference of other participants in the court process: witnesses, experts, legal experts, specialists, translators;
- 2) lack of an exhaustive list of reasons for refusing to grant an application (petition) to participate in a court session in videoconference mode;
- 3) the uncertainty of the question of whether it will be allowed to participate in a video conference outside the court premises after the end of the quarantine;
- 4) excessive formalism when establishing the requirement to send a copy of the application for participation in the court session to other participants in the court session via video conference outside the court premises;
- 5) the requirement to submit an application (petition) for participation in a court session in video conference mode for each court session separately;
- 6) disproportionate risk distribution of the technical impossibility of participating in a video conference outside the court premises;
- 7) depriving the participant of the case of the opportunity to indicate several courts in the application for participation in the court session in the mode of video conference;
- 8) the requirement to pay a court fee for access to the audio and video recording of a video conference, which is not provided for by law, but is provided for by a bylaw act;
- 9) the possibility of conducting a case hearing in the absence of a participant who appeared at another court to participate in a video conference, but was unable to participate in it for reasons beyond his control.

Keywords: civil proceedings, consequences of inability to participate in a court session by video conference, motion for participation in a court session by video conference, sound and video recording of a video conference, video conferencing in courts.